

Per pharmacologia ad astra!

До 170-ї річниці кафедри фармакології та клінічної фармакології НМУ ім. О.О. Богомольця

2011 року один із провідних навчальних закладів країни – Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця – відзначає 170-ту річницю від дня заснування. Цей науковий заклад розпочав свою діяльність як медичний факультет Київського університету св. Володимира у 1841 р. Кафедра фармакології та клінічної фармакології була однією з перших 10 кафедр, створених на момент заснування університету, тож цього року вона також відзначає 170-річний ювілей. До цієї події була приурочена конференція «Актуальні питання клінічної і експериментальної фармакології» (25 травня, м. Київ), яка збирала провідних фармакологів України: керівників і наукових співробітників кафедр фармакології, молодих учених і друзів кафедри.

Про історичні етапи наукової, педагогічної та громадської діяльності кафедри фармакології та клінічної фармакології розповів її завідувач – член-

кореспондент

НАН і НАМН України, доктор медичних наук, професор Іван Сергійович Чекман.

– У 1841 р. під назвою «Врачебное вешествословие с рецептурой» у складі перших 10 кафедр Київського університету св. Володимира була організована кафедра фармакології (до 1884 р. вона була об'єднана з кафедрою загальної терапії). Першим завідувачем кафедри став професор М.І. Козлов (1814-1889), під керівництвом якого тут проводилися наукові дослідження з проблем загальної фармакології. Упродовж 1849-1859 рр. кафедру очолював професор В.В. Беккер (1811-1874), до 1861р. – професор О.П. Вальтер (1817-1889). На той час тут вивчалися фармакологічні властивості солей металів, металодів, лугів і кислот. У 1861-1865 рр. кафедрою завідував О.О. Шеффер; завдяки його ініціативі поглибилася як наукова, так і методична робота. Після обрання О.О. Шеффера завідувачем кафедри медичної хімії кафедру фармакології упродовж 1865-1868 рр. очолює К.-Г.-Е.Г. Гейбель. На ній

проводяться наукові дослідження, присвячені фармакокінетиці лікарських засобів: розподілу свинцю, йоду та інших речовин в організмі.

У той час із кафедрою фармакології тісно співпрацював відомий хірург М.І. Пирогов. Як відомо, він одним із перших у світі почав застосовувати діетилловий ефір для знеболення під час оперативних втручань і чимало уваги приділив вивченню властивостей цього препарату.

Із обранням у 1868 р. завідувачем кафедри видатного українського вченого В.І. Дибковського (1836-1870) тут починається новий етап у викладанні фармакології та проведенні наукових досліджень. Так, дисертація молодого В.І. Дибковського «Фізіологічне дослідження отруту, що специфічно діють на серце», яку високо оцінили І.М. Сеченов і С.П. Боткін, заклала основи фармакології серцево-судинних засобів. Під його керівництвом проведені фундаментальні дослідження з токсикології фосфору, з вивчення впливу препаратів на діяльність серця, а також дослідження реакції клітин ЦНС на зовнішні подразники; крім того, були обґрунтовані особливості всмоктування твердих і рідких тіл з плевральної порожнини. Підручник «Лекції з фармакології», що побачив світ через рік після смерті В.І. Дибковського, витримав 4 видання та був високо оцінений науковою спільнотою.

Наукові традиції В.І. Дибковського продовжили професори П.П. Сушинський (1871-1876) та К.-Г.-Е.Г. Гейбель

(1876-1897). У той час побачили світ курс лекцій з фармакології «Заметки по фармакологии» 1881р. та російський переклад «Руководства по фармакологии» Р. Бухгейма.

Значно активізувалася наукова діяльність і методична робота після обрання у 1898 р. завідувачем кафедри фармакології Ю.П. Лауденбаха (1863-1910). Під його керівництвом виконані цікаві роботи з фармакології серцево-судинної системи, досліджувався вплив йоду та його препаратів на серце і судини, вплив токсинів на кров і матку. Продовжує справу професора Ю.П. Лауденбаха після його переведення на кафедру фізіології у 1909 р. професор А.А. Тржецевський, відомий своїми науковими працями «До питання про способи дії ліків», «Про вплив жарознижуючих ліків на серце», «Про вплив кофеїну і теоброміну на серце».

У період 1920-1924 рр. лекції студентам російського відділення читав професор Є.Г. Гурін, а українського – М.П. Вашетко. У ці роки викладали не лише фармакологію з бальнеологією, а й фармакотерапію, токсикологію, фармацію з фармакогнозією та рецептурою, тобто чимало лікарських дисциплін. Нове творче піднесення в роботі кафедри пов'язане з обранням у 1925 р. завідувачем Г.Л. Шкавери (1884-1953), який очолював кафедру до 1944 р. Основними науковими напрямками діяльності були фармакологія гормональних препаратів, серцево-судинних засобів, механізм дії

токсинів. Отримано нові факти реакції судин на адреналін, глікозиди та інші ліки.

Під час Великої Вітчизняної війни кафедра разом із медичним інститутом була евакуйована до м. Челябінська, заняття продовжувалися систематично. Ці часи пов'язані з діяльністю доцента Ф.І. Гейліга та асистента С.Г. Серебряної.

У славній плеяді діячів радянської медицини почесне місце належить О.І. Черкесу (1894-1974). Всесвітньо відомий фармаколог і токсиколог, академік АМН СРСР, заслужений діяч науки України, професор О.І. Черкес очолював кафедру фармакології з 1944 по 1971 рік. Генерування оригінальних ідей, наукова інтуїція під час вибору тем для дослідження, які в більшості випадків ставали новими напрямками, глибока ерудиція, знання з різних галузей медицини, уміння чітко й просто викладати наукові доктрини характеризували наукову діяльність О.І. Черкеса, яка розпочиналась у м. Харкові, де в 1930 р. він очолював кафедру фармакології та разом зі співробітниками розпочав дослідження фармакологічних властивостей серцевих глікозидів та кофеїну. Результати цих досліджень були викладені в монографії «Експериментальні дослідження з фармакології серця», що побачила світ 1941р. Ця наукова праця принесла О.І.Черкесу світову славу, учені називали його «королем серцевих глікозидів». Продовжили ці дослідження, як і вивчення інших лікарських засобів, учні О.І. Черкеса: В.Ф. Мельникова, М.І. Сластьон, М.Н. Штеренсон, В.І. Сила, Є.С. Розовська, М.В. Первак, Е.М. Айрапетян, С.П. Закривидорога, М.А. Ангарська, Н.М. Дмитрієва, В.А. Крементуло, Т.І. Лягіна, М.Я. Тверська, В.Г. Дужак, І.С. Чекман, С.Б. Французова, К.І. Рубчинська, Н.О. Горчакова, Р.Д. Самілова, І.Ф. Полякова, О.П. Вікторов.

СПРАВКА

Просте та ефективно запобігання ВТЕ

Між ідеєю про створення та реєстрацією лікарського препарату пролягає довгий шлях, по завершенню якого необхідно досягти головної мети – отримання максимальної користі пацієнтом. Хорошим прикладом реалізації подібного підходу та впровадження інноваційних ідей у клінічну практику може бути розробка та програма рандомізованих клінічних випробувань препарату Прадакса® (дабігатрану етексилат, «Берінгер Інгельхайм», Німеччина).

Дабігатран – перша активна речовина, створена за останні 50 років, ефективність якої перевищила таку загальноприйнятих терапевтичних стандартів у профілактиці інсульту, спричиненого миготливою аритмією. Це підтвердили результати дослідження RE-LY®, у якому взяли участь понад 18 тис. пацієнтів.

Дабігатрану етексилат – інноваційна розробка нового покоління пероральних антикоагулянтів – прямих інгібіторів

тромбіну, що застосовуються з метою профілактики та лікування гострих і хронічних тромбоемболічних ускладнень. Виражений антитромботичний ефект під час застосування прямих інгібіторів тромбіну досягається завдяки специфічній блокаді активності тромбіну (як вільного, так і фібринзв'язаного) – основного ферменту, що бере участь у процесі утворення тромбу. Дабігатрану етексилат – неактивна низькомолекулярна речовина, що після всмоктування в плазмі крові та печінці перетворюється на дабігатран, який виявляє фармакологічну активність.

Дабігатран – активний конкурентний оборотний прями інгібітор тромбіну, він впливає на перетворення фібриногену на фібрин (що запобігає розвитку тромбу), вільний тромбін, фібринзв'язаний тромбін та зумовлену тромбіном агрегацію тромбоцитів. На відміну від антагоністів вітаміну К, що діють варіабельно за допомогою різних коагуляційних факторів, дабігатрану етексилат забезпечує прогнозований і стійкий антикоагулянтний ефект. Він має низький потенціал взаємодії з іншими лікарськими засобами, не потребує моніторингу показників згортання крові та корекції дозування. Активність препарату не залежить від уживання їжі.

Дабігатрану етексилат рекомендовано до застосування у понад 80 країнах, у тому числі в Україні під торговою маркою Прадакса®, з метою первинної профілактики венозних тромбоемболічних ускладнень у дорослих, які перенесли обширне ортопедичне втручання.

Дабігатрану етексилат уже схвалено у США, Австралії та кількох інших країнах світу під торговою маркою Pradaxa® (у Канаді – Pradox®, у Японії – Praxaxa®) для використання з метою попередження інсульту в пацієнтів із фібриляцією передсердь.

В оновлених рекомендаціях ACCF/AHA/HRS (American College of Cardiology Foundation / American Heart Association / Heart Rhythm Society) з ведення пацієнтів із фібриляцією передсердь (2011) дабігатран визнано альтернативою варфарину в профілактиці інсульту (Report of the Task Force on Practice Guidelines):

«Дабігатран можна застосовувати як альтернативу варфарину для профілактики інсульту та системної тромбоемболії у тих пацієнтів із фібриляцією передсердь (від пароксизмальної до постійної форми) та факторами ризику інсульту чи системної емболії, які не мають штучного клапана серця, гемодинамічно значущої вади клапанів, тяжкої ниркової недостатності (кліренс креатиніну <15 мл/хв) та захворювання печінки на пізніх стадіях (за порушення базисної функції згортання). Клас I; рівень доказів В» (S.J. Connolly et al., 2009).

У серпні 2011 р. ЕМА (European Medicines Agency) прийняла рішення про схвалення у Європі препарату Pradaxa® з метою профілактики інсульту в пацієнтів із фібриляцією передсердь.

Серед основних напрямів діяльності кафедри під керівництвом О.І. Черкеса можна зазначити дослідження функції медіаторів симпатичної нервової системи – катехоламінів, інгібіторів моноаміноксидази, гангліоблокаторів, адреноміметиків, адреноблокаторів, симпатолітиків та інших серцево-судинних засобів (Ф.П. Трінус, С.Б. Французова, І.С. Чекман, В.А. Туманов, Н.О. Горчакова, С.Г. Чорноморець, В.А. Ткачук, Н.М. Потьомкіна). Дослідження О.І. Черкеса та його учнів знайшли відображення в статтях і збірниках. Підсумки наукової діяльності та їх впровадження в медичну практику узагальнені О.І. Черкесом у книгах «Основи фармакотерапії» (1934), «Довідник з фармакотерапії» (3 видання, 1944-1952), «Фармакотерапія» (1955) та «Посібник з фармакотерапії» (1961). Девізом його життя і наукової творчості був вислів відомого вченого У. Фарадея: «Спостерігати, вивчати, трудитися».

Продовжила справу великого вченого його учениця – професор Н.М. Дмитрієва – автор понад 100 наукових робіт, присвячених актуальним проблемам загальної фармакології, зокрема впливу серцевих глікозидів на енергетичний обмін міокарда. Вона очолювала кафедру упродовж 1971-1972 рр. і запам'яталась надзвичайно відповідальним ставленням до наукових досліджень.

З 1972 р. кафедра фармакології та клінічної фармакології працює під моїм керівництвом. Колектив кафедри продовжує активну науково-педагогічну та громадську діяльність, плідно працюючи над вирішенням широкого кола актуальних питань загальної, спеціальної, клінічної, біохімічної, радіаційної, екологічної, фізико-хімічної, квантової фармакології, нанофармакології, фітотерапії та інших напрямів фармакології.

Сьогодні кафедра плідно співпрацює з Інститутом фізичної хімії НАН України ім. Л. В. Писаржевського, Інститутом

геронтології НАМН України, Національним ботанічним садом ім. М.М. Гришка НАН України, Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут», Інститутом фармакології та токсикології НАМН України, Інститутом хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України, Інститутом епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л.В. Громашевського НАМН України, Національним фармацевтичним університетом та іншими закладами. Не можна не згадати клінічні кафедри рідного університету та своїх колег-фармакологів, з якими пов'язана тісна співпраця: кафедру внутрішньої медицини № 3 НМУ ім. О.О. Богомольця, кафедри фармакології Харківського, Львівського, Запорізького, Одеського, Тернопільського, Луганського національних медичних університетів, Дніпропетровської державної медичної академії та Української медичної стоматологічної академії (м. Полтава).

З 1983 р. започаткований курс клінічної фармакології, керівником якого довгі роки був О.П. Вікторов. Сьогодні курс викладається для студентів усіх факультетів університету. Співробітниками курсу клінічної фармакології були підготовлені й видані методичні рекомендації з викладання окремих розділів цієї нової дисципліни, розроблений та впроваджений у навчальний процес «Протокол вивчення ефективності й безпеки лікарських засобів», що став основою для таких робіт у більшості медичних вузів України. Видані монографії та посібники: «Рецептурный справочник врача», «Рецептурный справочник врача-эндокринолога», «Справочник безрецептурных препаратов. Ответственное самолечение», «Безопасность лекарств». Співробітники курсу клінічної фармакології

надають лікувально-консультативну допомогу хворим, читають лекції та проводять просвітницьку роботу серед лікарів багатьох лікувально-профілактичних закладів м. Києва.

Близько 10 років тому на кафедрі вперше почали проводити дослідження з нового напрямку сучасної науки – нанофармакології. За ініціативи президента НАН України, академіка Б.Є. Патона та ректора НМУ ім. О.О. Богомольця, академіка НАМН України В.Ф. Москаленка створена спільна лабораторія «Електронно-променева нанотехнологія неорганічних матеріалів для медицини» Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона та НМУ ім. О.О. Богомольця. Упродовж останніх 2 років кафедрою спільно з Інститутом біологічної хімії ім. Ф.Д. Овчаренка НАН України проводяться дослідження з нанофармакології.

Щороку на базі кафедри навчаються слухачі факультету підвищення кваліфікації, а також викладачі вузів і медичних училищ країни. На кафедрі фармакології та клінічної фармакології проводиться підготовка науково-педагогічних кадрів.

Нині кафедра фармакології та клінічної фармакології є головною з навчально-методичної роботи з фармакології. Викладачі кафедри приділяють значну увагу покращенню викладання фармакології та клінічної фармакології на основі досягнень педагогічної науки, беруть активну участь у просвітницькій діяльності. Серед них є лауреати державних нагород, члени правління Української асоціації фармакологів та кардіологів, редколегій багатьох наукових журналів і медичних газет, спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій, співробітники Державного експертного центру МОЗ України.

3

НОВИНИ МОЗ

Шляхи покращення умов надання медичної допомоги

Зміни в галузі охорони здоров'я повинні сприяти покращенню умов надання медичної допомоги як для пацієнтів, так і для лікарів. Про це міністр охорони здоров'я Олександр Аніщенко заявив на брифінгу, що відбувся в Кабінеті Міністрів України.

Він зазначив, що реалізація пілотних проектів щодо реформування системи охорони здоров'я у відповідності до нещодавно прийнятого Верховною Радою України Закону «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві» передбачає структурно-організаційний розподіл первинної, вторинної та третинної медичної допомоги. Поділ медичної допомоги на первинну, вторинну третинну, екстрену та паліативну дає можливість полегшити маршрут хворого шляхом створення системи направлень.

«75% хворих потребують саме первинної допомоги. На сьогодні переважну частину первинної медичної допомоги розподілено між різними медичними установами, і лікарі цієї ланки практично не впливають на медичний маршрут пацієнта та не відповідають за остаточний результат лікування. У результаті цього в багатьох випадках рівень обслуговування не відповідає тяжкості стану пацієнтів і перебігу захворювання», – підкреслив Олександр Аніщенко.

Як зазначив міністр, саме розвиток первинної медичної допомоги є на сьогодні пріоритетним у галузі. «До кінця року ми плануємо створити центри первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД) у пілотних регіонах і з початку 2012 р. перейти на новий механізм фінансування, – підкреслив він. – Але створення центрів ПМСД має бути не формальним, а таким, щоб медична допомога стала ближче до пацієнта, а покращення – відчутним».

Одним із першочергових завдань є також створення центрів екстреної медичної допомоги, які мають бути побудовані за принципом єдиного медичного простору. «Ми маємо створити єдину систему екстреної медичної допомоги – центри екстреної медичної допомоги, додаткові пункти базування «швидкої допомоги», щоб згодом досягти європейських стандартів надання допомоги, – наголосив Олександр Аніщенко. – Але головне не тільки в тому, щоб «швидка» приїжджала вчасно, а й щоб вона була оснащена всім необхідним обладнанням та медикаментами, аби рятувати життя людини». Він зазначив, що уряд виділив на закупівлю реанімобілів та машин швидкої допомоги для пілотних регіонів 200 млн грн. Також МОЗ розраховує обсяги додаткових коштів на оснащення екстреної медичної допомоги у всіх регіонах України.

«Головне завдання змін у галузі охорони здоров'я – поліпшення якості та доступності медичної допомоги для пацієнта та покращення умов праці, у тому числі забезпечення необхідним обладнанням і ліками медичних працівників», – підкреслив міністр.

Прес-служба МОЗ України

4-я Международная ежегодная конференция

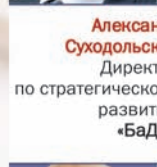
Украинский фармацевтический форум

17-19 октября 2011 г., Intercontinental Отель, Киев, Украина

ПРЕДКОНФЕРЕНЦИОННЫЙ ФОКУС-ДЕНЬ «КЛИНИЧЕСКИЕ ИСПЫТАНИЯ В УКРАИНЕ»

Алексей Соловьев
Председатель
Государственной
службы Украины
по лекарственным
средствам

Александр Суходольский
Директор
по стратегическому
развитию
«БАДА»

Сергей Ходос
Директор
«Фра-М»

ОСОБЕННОСТИ ФОРУМА 2011:

- 17 октября 2011 г. — ПРЕДКОНФЕРЕНЦИОННЫЙ ФОКУС-ДЕНЬ «КЛИНИЧЕСКИЕ ИСПЫТАНИЯ В УКРАИНЕ»
- ВЫСТУПЛЕНИЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ОРГАНОВ ВЛАСТИ УКРАИНЫ
- ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРИМЕРЫ: выступления фармдилеров на тему «Основы успеха бизнеса в Украине»
- ФОКУС-СЕССИЯ «ФИНАНСИРОВАНИЕ ИИНВЕСТИЦИИ»
- ИНТЕРВЬЮ с Александрой Сологуб, генеральным директором «Тева Украина»
- 4 КЛЮЧЕВЫЕ ПРЕЗЕНТАЦИИ
- 4 ТЕМАТИЧЕСКИЕ ДИСКУССИИ

Спонсоры: **Arzinger**, **DLA PIPER**, **ТРАВОВОЙ Альянс**, **BAKER & MCKENZIE**, **SMD**, **CDRI CHEMICAL DIVERSITY**, **UFA**

Аналитический информационный партнер: **ЭКСПЕРТ**

Деловое издание Форума: **БИЗНЕС**

Официальный информационно-аналитический фармпартнер: **PEMEDUUM**

Коммуникационный партнер: **ESG GROUP**

Телевизионный информационный партнер: **UBR**

Информационный интернет-партнер: **Pharma**

Поддерживающие организации: **ACC**, **EBA**, **Национальный информационно-аналитический партнер: АПТЕКА**

Информационные партнеры: **Interfax-UKRAINE**, **ФАРМАЦЕВТИЧЕСКАЯ ОТРАСЛЬ**, **ФАРМАЦЕВТ**, **Новости GMP**, **TEMPLETON THORP**, **UNN**, **pharmaphorum**, **LIKAR INFO**, **Здоров'я України**

*Внимание: скидка недействительна для лиц, уже зарегистрировавших своё участие в конференции и/или семинарах. Любая из скидок предоставляется только на момент регистрации и не может быть совмещена с другими предложениями по скидкам. Все скидки подлежат дополнительному рассмотрению при регистрации.

Tel: +44 20 7017 7444 > Fax: +44 20 7017 7447 > pharma@adamsmithconferences.com
www.ukrainianpharma.com